

Gwerthusiad o Cymunedau 2.0

Crynodeb Ymchwil

Ymchwil gymdeithasol

Rhif: 15/2015

Hwn yw gwerthusiad terfynol interim o Cymunedau 2.0, Rhaglen strategol Llywodraeth Cymru ar gynhwysiant digidol. Cyhoeddwyd fersiwn cynharach o'r adroddiad ym Mawrth 2015.

Mae'r adroddiad yn benllanw gwerthusiad hirdymor a gomisiynwyd yn 2010 i ddynodi a mesur effaith Cymunedau 2.0 a'i lwyddiant wrth gyflawni ei nodau ac amcanion. Canolbwyntiodd y gwerthusiad yn bennaf ar y Rhaglen o fewn ardal Gorllewin Cymru a'r Cymoedd.

Cefndir

- 1 Cymunedau 2.0 oedd prif raglen Llywodraeth Cymru ar gynhwysiant digidol. Cafodd ei datblygu gan yr Uned Cynhwysiant Digidol, a'i hariannu'n rhannol gan Gronfa Datblygu Rhanbarthol Ewrop drwy Swyddfa Cyllid Ewropeaidd Cymru (WEFO), a disgwyliid iddi redeg am chwe blynedd rhwng Ebrill 2009 a Mawrth 2015, gyda chyllideb o bron £20 miliwn. Cyflwynwyd y Rhaglen gan gonsortïwm dan arweiniad Canolfan Cydweithredol Cymru.
- 2 Roedd y Rhaglen yn cynnwys ffocws ar sefydliadau cymunedol a gwirfoddol fel ffordd i hyrwyddo cynhwysiant digidol (gyda phrif darged gwreiddiol o ennyn diddordeb tua 20,000 o unigolion mewn TGCh dros gyfnod y Rhaglen) a phwyslais hefyd ar weithio gyda mentrau cymdeithasol, ac wrth wneud hynny, sicrhau buddion economaidd i fentrau, cymunedau ac unigolion a gefnogwyd.

- 3 Yn yr ail gam bu mwy o bwyslais ar waith gyda buddiolwyr unigol, yn neilltuol drwy ddatblygu 'cynlluniau digidol', prosiectau graddfa fawr a ddarparwyd gan bartneriaid ar sail ardal neu thema, a geisiodd gyflwyno gweithgareddau cynhwysiant digidol yn uniongyrchol neu'n anuniongyrchol i unigolion perthnasol, yn neilltuol o bedwar grŵp targed eang y Rhaglen - pobl hŷn, pobl anabl, y rhai'n byw mewn tai cymdeithasol a'r di-waith.

Dull

- 4 Mae'r fethodoleg a'r rhaglen waith oedd yn sail i'r rhaglen wedi cynnwys:
- Adolygiad o ddogfennau polisi a strategaeth yn ogystal â data o Arolwg Cenedlaethol Cymru, cyhoeddiadau'n gysylltiedig gyda buddion economaidd-gymdeithasol cynhwysiant digidol a data perfformiad;
 - Arolwg o 571 o fuddiolwyr unigol a dderbyniodd gefnogaeth gan y Rhaglen. Roedd yr arolwg hefyd yn cynnwys elfen hydredol, a

chynhaliwyd ail don o gyfweliadau gyda thua 304 o fuddiolwyr tua 12-18 mis ar ôl eu cyfweliadau cyntaf;

- Cyfweliadau ansoddol astudiaethau achos gyda 49 o fentrau cymdeithasol a sefydliadau gwirfoddol a chymunedol a gefnogwyd gan y Rhaglen, eto'n defnyddio elfen hydredol;
- Cyfweliadau lled-strwythuredig gyda 20 o randdeiliaid cenedlaethol allweddol a grwpiau ffocws bach gyda 31 aelod o staff;
- Arolwg ar y we gyda 50 o randdeiliaid lleol;
- Pump astudiaeth achos o gynlluniau digidol yn cynnwys cyfweliadau wyneb-i-wyneb gyda 41 o randdeiliaid.

Canfyddiadau Allweddol

- 5 Drwyddi draw, gwnaed cynnydd sylweddol mewn blynyddoedd diweddar i ostwng y bwlb rhwng Cymru a'r Deyrnas Unedig gyfan yn nhermau'r gyfran o'r boblogaeth yn defnyddio'r rhyngwyd, gyda rhai llwyddiannau amlwg yn nhermau rhai grwpiau targed

penodol a ddynodwyd gan Lywodraeth Cymru.

- 6 Credai rhanddeiliaid yn gyffredinol fod Cymunedau 2.0 yn parhau i fod yn berthnasol iawn i'r agenda polisi ehangach, gyda phwyslais cryf Llywodraeth y Deyrnas Unedig ar ddarparu budd-daliadau lles ar-lein wedi cyfrannu at gynyddu'r galw am gefnogaeth gan unigolion ac wedi bod yn sbardun wrth ennyn diddordeb yn yr agenda cynhwysiant digidol ar ran sefydliadau cyhoeddus a thrydydd sector eraill.
- 7 Yn gyffredinol, roedd adborth gan randdeiliaid a staff yn awgrymu y bu perthynas dda iawn rhwng WEFO, yr Adran Cynhwysiant Digidol a'r partneriaid cyflenwi, ac ystyrid bod tîm rheoli'r Rhaglen wedi bod yn ymatebol iawn i'r newid ym mlaenoriaethau Llywodraeth Cymru, tra'n ceisio ymdopi gyda gwahanol elfennau'r Rhaglen (cefnogaeth i fentrau cymdeithasol, sefydliadau gwirfoddol a chymunedol ac unigolion).
- 8 Yn nhermau perfformiad, rhagorodd y Rhaglen ar y rhan fwyaf o'r targedau a osodwyd gyda chyflawniad neilltuol o gryf yn nhermau buddiolwyr unigol a gefnogwyd. Nid oedd y cynnydd o ran mentrau a gafodd eu creu a swyddi newydd gystal, er yn dal i fod yn gyflawniad rhesymol, o gofio am yr hinsawdd economaidd, tra bod cymorth i fentrau ar themâu trawsbynciol cyfle cyfartal a chynaliadwyedd amgylcheddol wedi dangos canlyniadau rhesymol dda ar ôl dechrau araf. Roedd tanwariant bach o tua 4% ar y Rhaglen.
- 9 Bu'r Rhaglen yn effeithlon iawn wrth godi ymwybyddiaeth o gynhwysiant digidol ymysg rhanddeiliaid allweddol ac wrth weithio gyda phartneriaid, yn neilltuol drwy'r cynlluniau digidol.
- 10 Mynegodd sefydliadau gwirfoddol a chymunedol a gafodd gymorth lefelau uchel o fodlonrwydd, gydag amodau ar hyn mewn rhai achosion gyda barn fod y systemau am wneud

cais am 'becynnau cefnogaeth' yn or-feichus a rhwystredigaeth ar ran rhai staff fod yr hyn a ystyrient yn wahaniad mympwyol rhwng mentrau cymdeithasol (oedd yn gymwys am gymorth ariannol) a sefydliadau gwirfoddol a chymunedol (nad oedd yn gymwys) wedi llesteirio effeithlonrwydd cefnogaeth i sefydliadau gwirfoddol a chymunedol.

11 Roedd llawer o'r ymyriadau gyda sefydliadau yn canolbwyntio ar gefnogaeth weddol swyddogaethol, er yng ngham 2 roedd llawer mwy o bwyslais ar gymryd barn fwy holistig yn hytrach na dim ond delio gyda'r anghenion a fynegwyd gan y sefydliad. Roedd yr ymgais i ddefnyddio cefnogaeth i sefydliadau fel ffordd o sicrhau cynhwysiant digidol unigolion yn gyffredinol llai llwyddiannus nag y gobeithid ar ddechrau'r Rhaglen.

12 Yn nhermau cefnogaeth i unigolion, roedd y dystiolaeth yn sylweddol fwy cadarnhaol.

Roedd llawer o'r cynlluniau digidol wedi datblygu ymdeimlad go iawn o fomentwm ac ystyrid bod y math o ddysgu anffurfiol a gynigiwyd wedi llwyddo i gyrraedd ystod eang o unigolion oedd wedi eu hallgáu. Ar yr un pryd, cydnabuwyd y bu'n anos cyrraedd rhai o'r grwpiau targed - yn arbennig yr anabl - nag eraill.

13 Mae tystiolaeth ein harolwg yn awgrymu'n gryf y cafodd y Rhaglen yn gyffredinol ei thargedu'n briodol yn nhermau buddiolwyr unigol, yn arbennig yng ngham 2, gyda mwyafrif helaeth buddiolwyr yn dweud y bu'r gefnogaeth ar ffurf cyrsiau sylfaenol mewn technoleg gwybodaeth a chyfathrebu, ond gydag elfen sylweddol o gefnogaeth yn ymwneud yn uniongyrchol â mynediad i fudd-daliadau.

14 Gan droi at dystiolaeth ar ganlyniadau ac effaith, mae'r dystiolaeth gyfyngedig sydd ar gael yn awgrymu y bu gan Cymunedau 2.0 rôl bwysig wrth gynyddu ymwybyddiaeth o

- gynhwysiant digidol ar draws y trydydd sector a'r sector cyhoeddus a gwnaeth gyfraniad i ddatblygu darpariaeth gwasanaethau ar-lein gan y sector cyhoeddus.
- 15 Roedd effaith tymor hwy cefnogaeth i sefydliadau gwirfoddol a chymunedol ac i fentrau cymdeithasol yn fwy cyfyngedig. Mae'r gwaith hydredol yn neilltuol yn awgrymu y gall fod yn afrealistig credu y gall ymyriad unigol wneud gwahaniaeth sy'n parhau ar sefydliadau llai, er yn gyffredinol ni welwyd effeithiau economaidd sylweddol mewn sefydliadau a gafodd gymorth.
- 16 Yn nhermau buddiolwyr unigol, fodd bynnag awgrymodd ein gwaith arolwg y cafodd cymryd rhan yn y Rhaglen effaith sylweddol a pharhaus ar i ba raddau y defnyddiodd buddiolwyr y rhyngrwyd ar gyfer ystod eang o ddibenion. Roedd yr effaith gadarnhaol yn neilltuol o amlwg ar gyfer buddiolwyr hŷn.
- 17 Aeth rhwng chwarter a thraean y buddiolwyr a gyfwelwyd am yr eildro ymlaen i wneud dysgu pellach yn gysylltiedig â TGCh, tra credai mwy na chwarter nifer fechan y cyfweleion ail don a oedd mewn cyflogaeth fod cymryd rhan yn Cymunedau 2.0 wedi eu cynorthwyo wrth sicrhau eu cyflogaeth bresennol.
- 18 Cafodd y farn gadarnhaol am effaith y Rhaglen ar fuddiolwyr unigol ei hadleisio'n gryf gan dystiolaeth gan randdeiliaid ac astudiaethau achos y cynlluniau digidol.
- 19 Roedd amrywiaeth barn gan randdeiliaid am yr angen am a siâp unrhyw Raglen yn y dyfodol, er y credai llawer o gyfweleion y dylid integreiddio cefnogaeth ar gyfer mentrau cymdeithasol gyda chefnogaeth busnes fwy cyffredinol ac y dylai unrhyw Raglen newydd ganolbwyntio mwy ar gefnogi cynhwysiant digidol unigolion yn hytrach na sefydliadau.

20 Roedd yn debygol y byddai rhai elfennau o rai o'r cynlluniau digidol yn cael eu cynnal hyd yn oed pe na fyddai rhaglen ganolog yn y dyfodol, ond credai'r rhan fwyaf o'r cyfranwyr fod angen o leiaf adnodd canolog i ysgogi cynlluniau lleol, dod â phartneriaid ynghyd a chyfnewid arfer da rhwng ymarferwyr cynhwysiant digidol.

Casgliadau ac Argymhellion

21 Daw'r adroddiad i'r casgliad y cafodd y Rhaglen ei rheoli'n dda yn gyffredinol ac y bu'n neilltuoel o llwyddiannus yn ei gwaith gydag unigolion, lle cafodd effaith sylweddol a chyson yn nhermau'r tueddiad i ddefnyddio'r rhyngrwyd. Ymddengys y bu ymyriadau gyda sefydliadau gwirfoddol a chymunedol a mentrau cymdeithasol yn llai trawsnewidiol yn nhermau effaith, er bod lefelau boddhad yn uchel.

22 Mae Cymunedau 2.0 hefyd wedi cyfrannu at wneud yr agenda cynhwysiant digidol yn fwy amlwg ac adeiladu mwy o

ddealltwriaeth ohono, gan gynhyrchu gwir ymdeimlad o fomentwm am yr agenda, gyda thebygrwydd y caiff rhai o'r cynlluniau digidol eu parhau ar ôl diwedd y Rhaglen.

23 Mae'n anodd ffurfio barn am werth am arian Rhaglen o'r fath: fodd bynnag, deawn i'r casgliad, hyd yn oed yn anwybyddu canlyniadau ehangach y Rhaglen - yn nhermau codi ymwybyddiaeth o'r agenda cynhwysiant digidol a datblygu partneriaethau a dulliau i'w drafod, yn ogystal â'r manteision di-os i'r 750+ o fentrau cymdeithasol a sefydliadau gwirfoddol a gafodd gymorth - mae'r gost net debygol ar gyfer pob unigolyn a gafodd eu cynnwys yn ddigidol fel canlyniad i'r Rhaglen tua £1,150. O gofio am faint yr arbedion sydd ar gael i unigolion yn prynu nwyddau a gwasanaethau ar-lein, ymddengys hyn yn werth da am arian o'r safbwynt unigol, gan hefyd gyfrannu at arbedion o ddarpariaeth gwasanaethau cyhoeddus ar-lein a manteision

ehangach i gymdeithas. Mae hyn yn cynnwys manteision cyfran fach ond a allai fod yn arwyddocaol o fuddiolwyr yn gallu gwella eu safle yn y farchnad lafur: os oedd canlyniadau ein harolwg ffôn yn gynrychioladol, byddai'r Rhaglen wedi bod â rôl sylweddol wrth gynorthwyo tua 1,250 o gyn-fuddiolwyr i gael mynediad i swyddi

24 Mae'r adroddiad yn gwneud cyfres o wyth argymhelliad (a ffurfiwyd ddiwedd 2014 cyn penderfyniadau gan Weinidogion Cymru ar drefniadau olyn) sef:

Argymhelliad 1

Mae angen i Lywodraeth Cymru barhau i annog prif ffrydio cynhwysiant digidol fel rhan o'i strategaeth gwrthdodi. Yn neilltuol, dylid annog clystyrau Cymunedau yn Gyntaf i roi adnoddau i waith cynhwysiant digidol o fewn eu hardaloedd.

Argymhelliad 2

Dylai Llywodraeth Cymru geisio dyrannu adnoddau ar gyfer rhaglen fwy cyfyngedig i olyn Cymunedau

2.0, yn canolbwyntio'n llwyr ar yr ymgyrch i gynyddu ymhellach byth gynhwysiant digidol unigolion sydd wedi eu hallgáu ar hyn o bryd. Ni ddylai hyn ynddo'i hyn gynnal - nac ariannu, mae'n debyg - gweithgaredd rheng-flaen ond dylai:

- Barhau i weithredu i hyrwyddo cynhwysiant digidol i sefydliadau cyhoeddus, preifat a thrydydd sector, gan ganolbwyntio ar ffyrdd y gall gweithgareddau cynhwysiant digidol chwarae i agendâu eraill, megis gwella effeithiolrwydd darpariaeth gwasanaeth;
- Cefnogi ac annog partneriaid sydd eisoes yn cymryd rhan yn y cynlluniau digidol i gynnal eu hymgyfraniad, yn cynnwys darparu cefnogaeth i gyrchu cyllid allanol;
- Lle bo angen, trefnu partneriaethau lleol a thematig newydd;
- Rhoi cyfleoedd ar gyfer rhwydweithio rhwng unigolion a sefydliadau sy'n ymwneud â chynhwysiant digidol, er mwyn lledaenu arfer da ac osgoi dyblygu, tra'n gweithio'n agos gyda rhwydweithiau cyfredol

neu newydd o fewn sectorau (e.e. cymdeithasau tai, llywodraeth leol);

- Cynnal a hyrwyddo etifeddiaeth Cymunedau 2.0 o ran dulliau a thechnegau, yn cynnwys cadw cyfleuster 'Cyrsiau Cyfrifiadur yn eich ymyl chi' ar y wefan;
- Parhau fel bo angen i ddarparu hyfforddiant 'hyfforddi'r hyfforddwr', gyda ffocws neilltuol ar gefnogi sefydliadau rheng-flaen i ddatblygu a chefnogi carfan o wirfoddolwyr all ddarparu hyfforddiant sylfaenol mewn TGCh.

Argymhelliad 3

Yn ychwanegol, a gan adeiladu ar yr ymgyrch genedlaethol a gynhaliwyd yn ychydig fisoedd olaf y Rhaglen, dylai Llywodraeth Cymru weithio gyda darparwyr hyfforddiant i ystyried sut y gellir cynnal (ac ariannu) dysgu anffurfiol yn gysylltiedig â TGCh ar ôl i Cymunedau 2.0 ddod i ben.

Argymhelliad 4

Oherwydd lefel uchel barhaus allgáu digidol ymysg tenantiaid tai cymdeithasol, ac anhawster unigolion gyda hanes credyd gwael

yn sicrhau contractau gyda darparwyr gwasanaeth rhyngrwyd (ISP), dylai Llywodraeth Cymru fel mater o frys weithio gyda darparwyr tai cymdeithasol i ystyried sut y medrid cynnig mynediad cyffredinol ar sail dim cost neu gost isel i'r rhyngrwyd, a dylai edrych p'un a sut y dylid cyrchu cyllid gan yr ERDF yn y dyfodol i gefnogi hyn.

Argymhelliad 5

Dylai Llywodraeth Cymru ymgynghori gyda grwpiau cynrychioladol perthnasol i ystyried y ffordd orau o symud ymlaen gyda gweithgaredd cynhwysiant digidol ar gyfer pobl anabl, yng ngoleuni'r anawsterau a gafwyd wrth gyrraedd nifer fawr o bobl anabl yn eu cartrefi.

Argymhelliad 6

Dylai Llywodraeth Cymru ymgynghori gyda'r Adran Gwaith a Phensiynau/Canolfan Byd Gwaith am anghenion cefnogaeth ceiswyr swyddi yn y dyfodol ac eraill sy'n derbyn budd-daliadau lles, sydd heb y sgiliau, hyder neu fynediad i'r rhyngrwyd i fedru gweithredu mewn amgylchedd ar-lein. Yn ddelfrydol, o gofio am awgrym rhai cyfweleion

y gallai cyllidebau fod wedi bod ar gael i gefnogi'r gwaith hwn pe na byddai Cymunedau 2.0 wedi bod ar gael, dylai geisio sicrhau cyfraniad ariannol tuag at gefnogaeth barhaus gan sector cyhoeddus Cymru, e.e. llyfrgelloedd, ar gyfer unigolion o'r fath.

Argymhelliad 7

Yn nhermau mentrau cymdeithasol, dylai Llywodraeth Cymru geisio integreiddio cefnogaeth ar faterion TGCh gyda'r cynnig cymorth busnes ehangach, p'un ai drwy Busnes Cymru yn gyffredinol neu drwy wasanaeth arbennig cefnogaeth i fentrau cymdeithasol. Dylai cefnogaeth i uwchraddio seilwaith a galluedd TGCh fod yn gymwys ar gyfer unrhyw gynlluniau cyllid busnes a dargedwyd yn benodol ar fentrau micro.

Argymhelliad 8

Yn nhermau'r boblogaeth ehangach o sefydliadau gwirfoddol a chymunedol, mae angen rhoi ystyriaeth (o fewn Llywodraeth Cymru ac o bosibl hefyd Gyngor Partneriaeth y Trydydd Sector) os dylai darparu cefnogaeth TGCh (wrth ochr cefnogaeth ar faterion megis llywodraethiant a chodi

arian) fod yn rhan o'r rôl y disgwylir i seilwaith y trydydd sector (Cyngor Gweithredu Gwirfoddol Cymru a Chynghorau Gwirfoddol Sirol) ei chwarae ac os felly, sut y gellid cydnabod hyn drwy gyllid. Yn ein barn ni, mae hon yn flaenoriaeth is ar gyfer cyllid Llywodraeth Cymru na chefnogaeth ar gyfer cynhwysiant digidol unigolion, ond os nad yw Llywodraeth Cymru a'r sector yn ystyried bod hyn yn flaenoriaeth, yna bydd angen cydnabod y bydd rhai sefydliadau'n ei chael yn anodd cynnal seilwaith TGCh digonol (neu mewn rhai achosion, unrhyw seilwaith TGCh).

Safbwyntiau'r ymchwilydd yw'r
rheini a fynegir yn yr adroddiad
hwn ac nid, o anghenraid,
safbwyntiau Llywodraeth Cymru

Am wybodaeth bellach, cysylltwch
â:
Dr Mike Harmer
Tîm Dadansoddi Llywodraeth Lleol
a Chymunedau
Gwasanaethau Gwybodaeth a
Dadansoddi
Llywodraeth Cymru
Merthyr Tudful
CF48 1UZ
E-bost:
michael.harmer@cymru.gsi.gov.uk

Mae'r holl gynnwys ar gael o dan y
Drwydded Llywodraeth Agored
v3.0 oni nodir yn wahanol.

[http://www.nationalarchives.gov.uk/
doc/open-government-
licence/version/3/](http://www.nationalarchives.gov.uk/doc/open-government-licence/version/3/)

Ymchwil Gymdeithasol Llywodraeth
Cymru, 28 Gorffennaf 2015
ISBN 978-1-4734-3059-4

© Hawlfraint y Goron, 2015